

Fortbildningsverksamheten i Sverige

Historik

Redan i början av 1900-talet insåg man på lärarhåll behovet av fortbildning och Sveriges Allmänna Folkskolläraryörening började anordna kurser bl.a. i ämnena hembygdskunskap, sång, teckning och gymnastik. SAF:s arvtagare FSAF fortsatte sedan denna verksamhet och har bedrivit den i allt större omfattning med ekonomiskt stöd från olika håll. Under de senaste åren har bidrag från staten täckt kostnaderna för de anordnade kurserna.

De olika förbunden har också bedrivit viss kursverksamhet.

Sveriges folkskolläraryrinneförbund från 1926 med kurser i skolhygien, medborgarkunskap och träslöjd. Idrottsledarkurser, engelska kurser, kurser i talfelsbehandling m.fl. har också hållits i förbundets regi. I början av 1950-talet överlät man den pedagogiska kursverksamheten på FSAF.

Sveriges folkskolläraryrinneförbund ordnade under det första decenniet av sin verksamhet kurser i språk i Tyskland och England. På 1940-talet började man hålla skoladministrativa kurser och behörighetskurser i engelska.

Numera svarar folkskolläraryrinneförbunden endast för årliga behörighetskurser i engelska och den skoladministrativa kursen, som anordnas vartannat år.

Sveriges småskolläraryrinneförbund har sedan 1926 fram till 1956 anordnat längre och kortare kurser i: samtliga på lågstadiet förekommande ämnen, metodik, psykologi, skolmognadsprov och testning m.m.

Skolmyndigheterna visade till en början mycket svagt intresse för lärares fortbildning men så småningom insåg man värdet i fortbildningsverksamhet och Kungl. Skolöverstyrelsen började själv anordna kurser med statsmedel och blev också den myndighet som fördelade statsbidrag till organisationer och enskilda som ordnade kurser för lärare.

Nuvarande förhållanden

Försöksverksamheten med 9-årig enhetsskola och beslutet om införande av grundskola gjorde det nödvändigt att intensifiera fortbildningen av lärarna.

Lokal och regional fortbildningsverksamhet

1960 träffades överenskommelse mellan staten och kommunförbunden rörande riktlinjer för lärares fortbildning. Kommunerna inriktar sina insatser på fortbildningsverksamhet genom studiedagar under läsåret medan staten handhar övrig fortbildningsverksamhet. Kommunerna bör ordna minst 2 studiedagar för klasslärare i det obligatoriska skolväsendet och svarar för kostnaderna däribland resebidrag och traktamenten till deltagande lärare i sådana då studiedag förlägges till annan ort än den egna skolorten. Antalet studiedagar är i grundskolan 5, i folkskolan 3 dagar. För ämneslärare, övningslärare och yrkeslärare anordnas studiedagar av länsskolnämnden. Kostnader för sådan studiedag fördelas mellan stat och kommun på sådant sätt att kommunen bekostar resebidrag och traktamenten åt i studiedag deltagande lärare medan staten svarar för övriga kostnader. Efter 1/7 1962 utgår resekostnads- och traktamentsersättning enligt statliga bestämmelser vid deltagande i studiedagar. Det är också lärares skyldighet att delta i studiedag. Efter riksdagsbeslut 1961 tillsattes vid varje länskolnämnd en fortbildningskonsulent med uppgift att planera, administrera och samordna fortbildningsverksamheten. Särskilda fortbildningsinstitut inrättades också i Stockholm, Göteborg och Umeå.

I sitt yttrande över Skolberedningens betänkande föreslog Skolöverstyrelsen en organisation med konsulenter för fortbildningsverksamheten i medeltal 15 per län som skulle medverka vid planering och genomförande av studiedagar, besöka skolor för överläggning med rektorer, institutionsföreståndare och lärare, leda och på annat sätt medverka vid olika slag av kvällskurser under pågående läsår samt i sin undervisning mottaga auskultande lärare.

De nuvarande fortbildningskonsulenterna skulle benämnas fortbildningsledare och deras arbetsuppgifter är att undersöka och samordna de skilda fortbildningsbehoven inom länet, organisera studiedagsverksamhet för olika grupper av lärare, ta initiativ till och genomföra fortbildningskurser såväl under läsår som under ferier, bistå skolcheferna i av kommunerna anordnad fortbildningsverksamhet samt göra kostnadsberäkningar för planerad fortbildning och som underlag för anslagsäskanden. Denna organisation borde byggas upp successivt med början under budgetåret 1963/64.

I Skolöverstyrelsens petita för 1963/64 föreslås att i genomsnitt 5 konsulenter samt lika många i Stockholms stad skall tillsättas från och med läsåret 1963/64. Konsulenterna skulle vara halvtidsanställda och ha halv tjänstgöring

som lärare och kostnaderna för en konsulent skulle utgöras av ersättning för mistad halv lön jämte tilläggsarvode.

Fortbildningsledarens uppgifter har ökat i omfattning och betydelse och man föreslår att dessa fortbildningsledare blir anställda på halvtid vid läns- skolnämnderna med ersättning för mistad halv lön jämte tilläggsarvode.

I statsverkspropositionen 8:e huvudtiteln tillstyrker departementschefen överstyrelsens förslag i princip men vill inte ta ställning till hur omfattande den i utbyggt skick bör bli. Departementschefen förordar att för budgetåret 1963/64 inrättas samtliga befattningar som fortbildningsledare och så många befattningar som fortbildningskonsulent som befinnes möjligt inom anslagsramen.

Central fortbildningsverksamhet

Inom Kungl. Skolöverstyrelsen inrättades 1961 en särskild nämnd med uppgift att handlägga frågor rörande den centralt ledda fortbildningsverksamheten för lärare. I denna fortbildningsnämnd har lärarorganisationerna representation. Den skall inom ramen för tillgängliga medel planlägga och i den mån så beslutas genomföra Skolöverstyrelsens lärarfortbildning. Man skall också så långt som möjligt koordinera denna verksamhet med motsvarande som bedrivs av andra institutioner.

Skolöverstyrelsens kurser

Omfattning: Kurstiden har varierat men vanligtvis har kurserna omfattat 6 - 10 dagar och varit förlagda till ferietid.

Ämnen: Skolöverstyrelsens kurser är ämnesvis uppdelade för lärare i olika skolformer och motsvarande åldersstadier och förutom kurser i de vanliga undervisningsämnena kan nämnas kurser om läs- och skrivsvårigheter, studieteknik, yrkesvägledningsfrågor, skolhygien, sexualundervisning och sexualhygien, trafikundervisning o.s.v.

Kursdeltagarna har i allmänhet erhållit reseersättning och ett mindre traktement vid dessa kurser. Efter 1/7 1962 utgår emellertid rese- och traktementsersättning enligt statliga bestämmelser vilket är en betydande förbättring.

Federationen SAF:s kurser

FSAF har ju som redan nämnts länge ordnat kursverksamhet och här redovisas endast de senaste årens kurser, som finansierats med statsmedel.

Omfattning: 1961 hölls 13 kurser med ett deltagarantal av 600. I runt tal inkom 3.000 ansökningar till dessa kurser.

Kurstiden har varit en vecka och antalet deltagare per kurs varierade mellan 40 - 60.

1962 anordnades likaledes 13 kurser med ungefär samma frekvens på ansökningarna som 1961 års.

Ämnen: Innehållet i de olika kurserna se bilaga A, 1962 års kurser bilaga B, för 1963 planlagda kurser bilaga C.

Kursdeltagarna har uttagits regionalt bland medlemmar i de till FSAF hörande medlemsorganisationerna med hänsyn till bostadsorten och man har försökt ta hänsyn till att alla tre stadierna låg- mellan och högstadiet skulle bli representerade vid kurserna. Särskilt viktigt har detta varit för de arbeten i grupp som förekommit.

Kursdeltagarna i FSAF:s kurser har erhållit reseersättning och ett mindre traktamente i enlighet med Skolöverstyrelsens bestämmelser. Efter 1/7 1962 utgår även här rese- och traktamentsersättning enligt statliga bestämmelser.

Annan kursverksamhet

Folkskolläraryrket förbundens kursverksamhet 1963 inskränker sig till en behörighetskurs i engelska i Halmstad mellan 24 juni - 20 juli. Vid denna kurs kan genom av Skolöverstyrelsen fastställda prov deltagarna vinna behörighet att undervisa i engelska i folkskolan och grundskolans mellanstadium.

Samarbete med korrespondensinstitutet Hermods har uppehållits i flera år gällande behörighetskursen i engelska och tyska. Till dessa kurser utgår ej rese- och traktamentsersättning. Deltagarna har att betala en kursavgift av 250 kronor. Efter vinnande av behörighet i tyska eller engelska kan efter ansökan hos Skolöverstyrelsen stipendium om högst 500 kronor erhållas.

Fackliga kurser

Sedan 1950 har Sveriges folkskolläraryrket förbund varje år hållit fackliga veckokurser på ferietid. 1953 började Sveriges folkskollärarinneförbund och 1954 Sveriges småskolläraryrket förbund med motsvarande kursverksamhet.

Vidareutbildningskurser för folkskollärare

Dessa kurser anordnas av Skolöverstyrelsen sedan 1954 som resultat av förhandlingsöverenskommelse. Efter genomgång av 2 sådana kurser i olika ämnen samt s.k. biämneskurs (metodik i ett tredje ämne) jämte psykologikurs ger sådan utbildning behörighet till tjänstgöring på högstadium och därmed högre lön. Ämnen som vidareutbildningen har givits i under de sista åren är modersmål, samhällskunskap, yrkesvägledning, matematik, fysik och kemi. Dessa kurser anses motsvara 1 akademiskt betyg och motsvarande behörighet kan erhållas genom universitetsstudier motsvarande 2 akademiska betyg.